

II. Mało-Polska Pro- wincya,

ktora też y Wyższą Polską nazywa się a
własnie 3 Wojewodztwa tylko w sobie
zawiera, mianowicie: Krakowskie, Sen-
domirskie, y Lubelskie; Ale przyłączone
jeszcze są Ruś, Wołyń, Podole, Kyow,
y Podlasze. A tak, po sobie następują:

1. Trzy Wojewodztwa, y iedne Xięst-
wo, ktore do Małej-Polskiej Właś-
nie należą. Te są:

1) Wojewodztwo Krakowskie, ktore
w sobie zamyka Powiaty: Krakowski, Są-
decki, Szczrzycki, Proszowski, Xięski,
Lelowski, Biecki, Czchowski; Przytym
Xięstwo Siewierskie, y Starostwo Spiskie.
Posłow 6. na Seym obiera. Następujące
mieysca uwagi są godne:

(1) Krakow, Stołeczne miaśto całego
Krolestwa, leży nad Rzeką Wisłą y Ruda-
wą, ktora ostatnia, w pierwszą tu wpada.
Własne Miaśto Krakow murem iest opa-
sane, y ma wiele Klasztorow y Kościołow,
miedzy ktorymi nayprzedniejszy iest
Kościół P. Maryi. Na Zachodniej stronie
iest Przedmieście, pięknymi ozdobione
ogro-

ogrodami; Podle ktorych iest Pałac Krolewski tekreacyiny, z budynkami do niego należącymi, Ogrodami, Stawami; y murem iest obwiedziony. Na Stronie Południowey ku Wisle, daie się widzieć obfzerny Pałac Krolewski, na Pagorku, albo raczey na Skale, ktory murem, wieżami y Basztami iest otoczony, y miaśtu małemu podobny. Należy do niego, własny Pałac Krolewski, Kościół Katedralny, 2 inne Kościoły y różne Domostwa. Pomieniona Katedra imie swoje bierze od S. Stanisława, ktory tu był Biskupem, y 1079 od Bolesława II. przy Ołtarzu własną ręką był zabity, ponieważ się on mu przykrzył ustawnym swoim napominaniem. Leży w Srebrney Trunnie. W tym Kościele, w ktorym Nabożeństwo trwa wednie y wnocy, iest wielki Skarb; Kleynoty Krolestwa takoz tu bywaią chowane, zwłaszcza: Korona, Scepter, y Jabłko, nadczym dozor ma Podskarbi Koronny. Krolowie bywaią tu koronowani, y maią swoje Groby. Biskup Krakowski iest oraz Xiążęciem Siewierskim; O iego wielkiey władzy Duchowney w Introdukcyi iuż się mowiło. Biskupstwo te corocznie przynosi 40000 Talerow. Kapituła złożona iest z 36 Kanonikow, y innych Prałatow, ktorzy wielkie maią dochody. Podle Zamku iest Przedmieście Stradom, na ktorym są nie-

które Klasztory, Kościoły y Szpitale. Z tego Przedmieścia, przeysć można przez most, na drugą stronę Wisły, do Miasta Kazimierza, tak nazwanego y fundowanego od Kazimierza Wielkiego. Miasto te leży na Wschod Krakowa, opasane jest murem, y może bydź wzięte za drugą część całego Krakowa. Naygodniejszy uwagi w nim jest Akademia, do ktorey założenia Krol Kazimierz 1343 początek uczynił, y 1364 dał iey Diploma, ale na dokonczeniu Oney Smierć go przeszkodziła, dla tego też 1401 od Krola Władysława Jagieły, y Zony iego Jadwigi dokonczona była. Ma ona II. Collegiow, y pod nią takż jest 12 Szkół Grammatycznych, które na różnych mieyscach są w Mieście, y w ktorych początkow Umiejętności, młodzi Akademicy, od Rektora Akademii, podług upodobania do tego wyznaczeni, uczą. Biskup Krakowski ustawicznym jest iey Kanclerzem. Profesorowie Teologii, Filozofii, Prawa y Nauk wyzwolonych muszą bydź wszyscy nieżonaci y Kapłani. Profesorowie Medycyny mogą się żenić. Akademia 1549 wielkiey doznała klęski, kiedy wszyscy Studenci na iednym dniu odiechali, rozumiejąc, że się nad ich Spółbracią, ktorzy w małej sprawie, częścią zabici, częścią zranieni byli, niedość po-

pomieszczono. Jest tu też Collegium XX Jezuitow y Piarow. Z Krakowem własnym łączy się Żydowskie Miasto. Nakoniec, jest jeszcze Ku Połnocy Przedmieście Kleparz, bez muru; ale ma w sobie oprócz innych, Kościół S. Floryana, y Pałac Biskupi. Miasto Krakow jest wielkie, y niegdyś barzo wspaniałe y doskonałe; ale teraz znacznie podupadło, kiedy Rezydencya ztąd przeniesiona, y w obudwuch Szwedzkich woynach wiele wycierpieć musiało. Nie jest też teraz tak ludne, iak przedtym było. Niemcy y Włosi przyprowadzili byli handel do wielkiej doskonałości, ale teraz nie jest on tak znaczny. Krakowscy mieszczanie tę mają prerogatywę, że od Rady mieyskiej do Krola tylko apellować można: Krol zaś, Sprawy ich, y Miast Kazimierza y Kleparza, nigdzie indziej, iak w Krakowie sądzić może. Woiewoda Krakowski ma wprowadzić prawo, Radnych Panow obierać, ale ich zrzucić nie może; Kasztelan zaś, oprócz Imienia y Dochodow, nic niema spólnego z innymi Kasztelanami, lecz przy Dostoieństwie swoim wolen jest od wszystkich Urzędow; Iednakowoż w Radzie zasiadać musi. Jest tu takż Starosta. Obywatele tuteysy mają Prawo, Dobra Ziemskie kupować, y one dziedzicznie trzymać. Co

się Dzieciom Miasta tego tycze, miało te-
bydź roku 700 założone, od Polskiego
czyli Czeskiego Xiążęcia imieniem Kraku-
fa; ale to jest rzecz wcale niepewna. Bi-
skupstwo tuteysze ufundowane jest w roku
1000. Miasto 1257 otrzymało pozwole-
nie śadzić się Prawem Magdeburkim:
Wiele razy gorzało, iako to, 1241, 1260,
1439, 1462, 1473, 1494, 1504, 1652 y 1702.
Powietrze 1707 y 1708 wiele tysięcy Lu-
dzi zgładziło. 1655 od Szwedów obleżo-
ne y dobyte było; 1657 musiało się znowu
poddac Polakom. 1702 od Szwedów było
wzięte.

(2) Promnik, Pałac Krolewski, pół
mile od Krakowa, z ktorego nowo-obra-
ni Krolowie, wiazd swoy do Krakowa
miewali.

(3) Szczerzycz, Miasto z Opaństwem
Cysterskim.

(4) Proszowice, Miasto wstawione
Seymikami tego Wojewodztwa, y Sądami
Ziemijskimi.

(5) Xiąż, Miasieczko z Ziemstwem.

(6) Lelow, Miasieczko z Sądami
Ziemijskimi.

(7) Sądecz, miasto nad Dunajcem;
ma swego Starostę Kasztelana mnieyszego,
Sądy Ziemijskie, Kollegiatę y Opaństwo S.
Norberta.

Sądecz

Sądecz Stary, przyozdobiony Klasztorem barzo bogatym Panien Zakonnych. S. Franciszka.

(8) Czchow, miasteczko wstawione Sądami Ziemskimi.

(9) Biecz, małe miasto, ma swego Starostę, Mnieyszego Kasztelana y Ziemstwo.

(10) Miechow, Miasteczko, ktorego położenie ma bydź barzo podobne Jeruzalemskiemu, ponieważ Fundator iego Jaxa z Domu Gryfow, modelusz w Jeruzalemie wziął, na pamiątkę swoiey tam uczynioney podróży. On potym ustąpił tego mieysca, Kanonikom Regularnym Grobu Pańskiego.

(11) Mstow, Miasteczko nad Wartą.

(12) Częstochowa, małe miasto nad Wartą Wstawione Jasną Górą dla tego, że na niey jest fundowany Kościół y Klasztor Eremitow S. Pawła Pustelnika; gdzie jest Obraz P. Maryi, ktory od S. Łukasza ma bydź malowany, do ktorego częste bywają peregrynacye. Klasztor jest obronny, y ma swoią własną osadę. 1655 Bez skutku od Szwedow był obleżony. Pod tym miasteczkiem 1665 była potyczka, miedzy woyskiem Krolewskim y Lubomirskich, w ktorey pierwsi przegrali. 1670 Wesele Krola Michała, z Eleonora, Siostrą Leopolda Cesarza, tu się odprawilo.

(13) Olsztyn, Miasteczko nad Wartą, przyozdobione Zamkiem; ma swego Starostę.

(14) Olkusz, małe miasto, wstawione, Srebrnemi, y Ołowianemi Kruszcami. Należy do Krola. Gory te przedtym były barzo dobre, ale teraz wody je wcale zalały: Iednakowo mogłyby być wyreparowane.

(15) Tyniec, nad Wisłą, wstawiony Opactwem Benedyktynow, ktorego Opat ustawicznym jest Kanonikiem Krakowskim: Krol Kazimierz I. fundował je 1046. Największy zaszczyt Klasztoru tego jest, że Zakonnicy w Naukach mocno się cwiczą. Należy do niego 5 Miast y 100 Wsiow. Opat Derśław; po wielu przeciwnościach, znowu je do dobrego przyprowadził stanu. Mielecki zaś, darował mu swoją Bibliotekę y Kabinet Matematyczny.

(16) Mogiła, Mieysce sławne Opactwem Cyfterow, ktore jest bogate, piękne y obronne; Uwagi jest godne, dla mogiły Krolowej Wandy. Ma dość znaczne Gymnasium, ktore bywa utrzymywane od Caley Congregacyi Cyfterow Polskich, a frequentowane, od młodych Zakonnikow tegoż Zakonu.

(17) Bochnia, miasteczko wstawione Zupami Solnemi; Na ten czas kiedy te Zupy

Zupy wynalezione były, to jest 1251. Bochnia wsią tylko była. Niedaleko miasta płynie Rab, mała rzeka, która w Wisłę wpada. Około całego miasta są góry y pagorki. Jest tu Gymnasium. Szyby Solne Bochenkie ciągną się w prawdzie daleko wzdłuż, ale są wąskie. Szerokość ich od Południa na Północ, wynosi około 75 pięciolokciowych prętów; 1000 prętów od Wschodu na Zachód; Głębokość zaś nayznaczniejsza 120 y kilka. Sol Bochenka jest nieco przedniejsza iak Wielicka, ośobliwie kiedy głębiey kopią; Wszyska Sol drobno rąbana bywa y w fasy pakowana. W tych Zupach pracuje około 300 Ludzi. Miedzy Solą znajduią się wielkie szmaty czarnego drzewa siaruzowego. Jak daleko się tylko Sol ciągnie, tak jest sucho, że się aż kurzy. Alabastr także się znajduje. Bochenkie Zupy są pod dyrekcją Wielickich.

(18) Wieliczka, miasteczko z Zupami Solnemi, milę od Krakowa. Nie tylko całe miasto jest podkopane, ale ze wszystkich stron miasta, Szyby Solne tak daleko się ciągną iak miasto całe jest wielkie. Od Wschodu na Zachód rozciągają się na 600, od Południa na północ na 200, w głębią zaś na 80 Prętów, rachując pręt na 5 lokcy Drezdeńskich, albo 10 Stop. Iednakowoż

w tym obrębie ieszcze się Sol niekonczy, lecz w głębią y wzdłuż ku Zachodowi y Wschodowi, idzie, kto wie iak daleko. Wszerz zaś ma swoje Granicy. Teraz iest 10 Szyb Solnych, a we frzodku żadnego wcale niema zrzodła. Ulice pod ziemią są barzo przestronne; Na różnych mieyscach znayduią się Oltarze y Kaplice, w Soli, albo w skale wyciosane, gdzie przy Crucifixie, lub innym Obrazie iakiego świętego, ustawicznie Swiecy się palą. Mieysca te, gdzie Sol rąbano, albo też gdzie teraz rąbią, nazywaią się Komory: Niektore z nich tak są wielkie, że obszer-ny Kościół mógłby tam stanać: Insze są obrocone, na Magazyny dla złożenia beczek z Solą albo Siana dla Koni; Insze znowu są Staynie, w których, podług okoliczności roboty w poblížszych Szybach, 10 lub 15 par koni, stoi. W niektórych Komorach, gdzie przedtym Woda była, na Scianach y podłodze, znayduie się wiele 1000 Kryształow Solnych, ktore czasem $\frac{1}{2}$ funta y więcey wążą y kiedy wiele swiatła zaydzie, niewymownie piękne sprawuią widowisko. Mieyscami, dla podparcia Gory, są zostawione wielkie Słupy Solne. Liczba robotników tu pracuiących, iest około 500 Ludzi; ogółem zaś w Zupach Solnych 700 Ludzi pracuię.

Na

Na wierzchu Sol leży w wielkich niekształtownych bałwanach, z których Kwadraty od 30, 40, lub 50 łokci wyrąbywane bywają. Corocznie dobywają Soli więcej iak 600000 Centnarow. Naypo-dleywszy y naytańszy Gatunek iest Soli Zie-loney; ktora złożona iest z wielu kryształow Solnych różney wielkości, y ktorey beczka (pospolicie 6 Centnarow w sobie mająca) za 22 Polskie Złot; w wielkich zaś bałwanach Centnar za 3 Zł. y gr 20, przedawana bywa. Lepszy Gatunek iest Soli Szybkowej, ktorey beczka 24 Zł. a w wielkich bałwanach Centnar 4 Zł. kosztuje. Trzeci Gatunek iest Soli oczkowej, a znayduie się w Małych Sztukach z ziemią zmieszany, od ktorey odłączony bywa, y ma kształt Kwadratu, albo Przy-ma rowne węgły mającego: Naprzedaż iey dobrze niewyrabiają. Kolor bałwanow Solnych iest ciemno szary, z mie-szany z Zolтым. Aż do roku 1724 wa-rzono wprawdzie Sol, z okruszyn y innych ośłatkow, ktore się w Zupach zbierali, ale od tego czasu zaniedbano, dla uspo-rzenia drzewa. W soli y w gorach samych znaydują się sztuki czarnego drzewa, cza-sem tak wielkie iak gałęzie; ktorego po-spolstwo dla bydła używa. Zupy te, za-wsze byli częścią Dobr stołowych Kro-lewskich,

lewskich, które zazwyczaj były arendowane; jednakowoż czasem sam Król kazał dla siebie administrować. Dom Morztyenów, dziedzicznie ma dozór tych Zup, y corocznie z onychże znaczną bierze Pensyą, ale żadnego Prawa daley do nich niema. Szlachta Mało- y Wielko-Polska, z Zup dostaje corocznie 42299 beczek Soli, którą na swoją y Poddanych swoich potrzebę rozwozić może; Płaci zaś tylko za każdą beczkę 4 Zł. Polskie, chociaż Królowi samemu 12 Zł. kosztuje. Wy-
naleziona ma być Sol około roku 1251, y to wprzody w Bochni, potym zaś w Wieliczce, 1644 y 1696 przez nieostrożność ogień się był zaiął w Zupach, który przez długi czas gorzał. W mieście jest Gimnazjum.

(19) Woynicz, Miasteczko nad Dunajcem; ma swego Kasztelana.

(20) Lipowiec Miasteczko nad Wisłą z Zamkiem Biskupim na skale, w którym jest więzienie dla Xięży.

(21) Lanckorona, ozdobna Zamkiem obronnym na wyfokiey skale, niedaleko ktorego jest Klasztor na gorze Kalwaryi, gdzie odpusty częste bywają.

(22) Pienin, z Zamkiem od Natury umocnionym, do ktorego iedyny tylko jest wąski przystęp.

(23)

(23) Tarnow, Miasto z Zamkiem, Kościołem y 2 Klas-torami.

(24) Jędrzejow, Miasieczko na Granicy Szląskiey y Węgierskiey z Opactwem Cyfterlow. 1576 znaczny tu był zjazd Szlachty, która stwierdziła obranie za Krola Stefana Batorego. Rokosz 1607 sławnym takż miasto te czyni.

(25) Miasieczka, Promnik, Rudawa, Czerna, Tenczyn, Oycow, Olwernia, Niepołomice, Skala, Olbrom, Pilica, Ogrodzieniec, Krzepice, Zarki, Kłobucko, Nowytarg.

(26) Hebdow, wslawione Opactwem S. Norberta.

(27) Siewierz, Xięstwo, ktore należało przedtym do Xięstwa, teraz Baronii Beuten w Szląsku, ale 1443 przedane Biskupstwu Krakowskiemu od Wenceśława Xiążęcia Tefzynskiego; Jako też we 3 lata potym, Biskup Krakowski w Possessyą ie swoią obiał. Biskupi mają tu władzę najwyższą y w Sprawach Cywilnych, a Xiążęty się tytułują. Korona Polska, niema go za część Kraiu do niey należącego, y Polski Szlachcic Siewierskiego nigdy nie-nazwie Bratem. Zamyka w łobie:

a) Siewierz, miasto Stołeczne, z mocnym Zamkiem na wyspie, nad wielkim Jeziorem.

b) Sła-

b) Sławkow, miasteczko, podle ktorego są Gory frebrne.

c) Benczyn, miasteczko.

d) Czelacz.

e) Modrzew.

(28) Starostwo Spiskie, ktore z więk-
szey części 1412 od Zygmunta Krola Wę-
gierskiego, Władysławowi Jagielowi Kro-
lowi Polskiemu, było zastawione, y aż do
tych czas niewykupione. Obywatele
wszyscy prawie są Niemcy, y Luteranie.
Cesarzowa Krolowa Marya Teresa, 1760
pozwoliła 30 Miałom y Miałeczkom, dla
Młodzi Ewangelickiey Szkoły budować.
Kraiem tym rządzi Polski Vice-Starosta,
ktory w Lubownie ma swoją Rezydencyą;
A oprócz tego, Magistraty Miał obierają
spólnego Prezydenta, ktory ma Tytuł
Hrabi ale jest pod Vice-Starostą. Miałta,
ktore do Polskiey Części Starostwa tego
należą, są następujące:

(1) Lubowna, Zamek na Gorze,
nad Popradem, y Rezydencya Starosty
Polskiego. 1553 pogorzał. Często był
oblężony, osobliwie w Woynie Hussyt-
skiey. Niedaleko niego leży, obszerne y
ludne Miałeczeko tegoż Imienia, ktore
wstawione jest Odpustami, Targami, y
Jarmarkami.

(2) Podolin, Miasieczko z Zamkiem nad Popradem, które znaczny prowadzi Handel, y gdzie XX. Piarowie Szkołę założyli. Grunta około leżące nie są urodzayne. Za Miasciem jest Kaplica S. Anny na Pagorku, wstawiona Odpuściami. Tuteyzże Zdrowe Wody takż są sławne.

(3) Gniazdo, Miasieczko nad Popradem, z Gruntami dość urodzaynymi.

(4) Ober-Rauschenbach, Miasieczko, w którym jest zrzodło, w Kamień obracające.

(5) Bela, Miasieczko w miley Rowninie, niedaleko Popradu, które przez częste Pożary niszczało.

(6) Lubica, Miasto nad Rzeczką tegoż Imienia, które za dawnych Czałow, 4 razy było więkzse, iak teraz, kiedy tylko ma, około 200 Domow. Naybarziez przez ogień spustoszone było, który tu 1659, 1680 y 1708 grassował. Obywatele wyżywienie swoje mają częścią z Handlu Drzewem, częścią z Rolnictwa.

(7) Mateiowcze, Miasieczko nad Popradem, które 1718 całe prawie pogorzało.

(8) Welka, Miasieczko, które niszczenia jest bliskie, chociaż wielkie y urodzayne ma Pola.

(9) Spiška Sobota, Miasieczko w przyiemnym Położeniu, ma choć niewielkie,

wielkie, ale urodzayne Pola. Często wprawdzie gorzało, ale znowu dobrze wybudowane było.

(10) Poprad, Miasieczko, ktorego położenie, niewymownie jest mile; Ponieważ z iedney strony jest Rzeka tegoż Imienia, z drugiey zaś strony, wielka Równina. Przed Pożarem 1718 możniejszy było, iak teraz. Obywatele z Rolnictwa się żywią.

(11) Straśa, zruynowane Miasieczko, ktore przedtym w dobrym było Stanie.

(12) Werbowo, złe zabudowane y nieludne Miasieczko.

(13) Twarożna, Miasieczko, ktore obszerne Pole, y dobre ma Lasy.

(14) Ruskinowce, Miasieczko, w nieurodzaynym Położeniu, ktorego Obywatele, naywięcey się żywią z Handlu Drzewem.

(15) Nowa Wieś, miedzy wszytkimi tymi Miasieczkami, naylepiey zabudowane y naylorodniejszy; Niegdyś Murami było opasane. Leży nad Rzeką Hernat, a Obywatele łożą się, tak na Rolnictwo, iako też na Kopanie w Gorach, y w rzeczy samey w Gorach blisko leżących kopają Miedź y Żelazo.

(16) Podhrad, niezłe Miasieczko, ktore leży pod Spiskim Zamkiem; y w Dzień
Wnie-

Wniebowstąpienia Pańskiego, znaczny ma Jarmark.

(17) Właski, Olaszy, Miaszeczek nad Hernatem, które niegdyś Łacińską lub Włoską było Kolonią, jako Imiona Jey pokazują; Teraz zaś Niemieckich tylko ma Obywatelów. Około leżące Pole jest urodzajne y mile.

Te są najcelniejszye miasta do Polskiej należące. Pozostała Część Starostwa Spińskiego, ponieważ do Węgier należy, więc tam innych Miast szukać potrzeba.

2. Xięstwo Oswiecimskie, przez lat 274 należało Szląskim Xiążętom Oppelkiemu y Tefzynskiemu, ponieważ ie Kazimierz Krol Polski 1179 oddał był Xiążęciu Mieczysławowi. Ale kiedy Jan Xiąże Oswiecimski przeciwko Polakom 1453 wojnę podniósł, przymusił go Kazimierz IV, Xięstwo te za pewną Summę pieniędzy, Polszcze ustąpić. Ma w sobie 2 Powiaty następujące:

a. Powiat Oswiecimski, w którym

- a) Oswiecim, małe drewniane miasto nad Wisłą z Zamkiem takż drewnianym. Ma zaś swojego Starostę y Kasztelana mnieyszego.
- b) Kenty y Zywiec, Miasieczka.

b. Po-

b. Powiat Zatorski, który przedtym był Xięstwem osobliwym; Zamyka w sobie.

a) Zator, Miasto z Zamkiem nad Wisłą, w którym się Seymiki y Sądy Ziemskie odprawują.

b) Berwald, miasteczko.

3. Województwo Sandomirskie, które Powiaty Sandomirski, Radomski, Stężycki, Wislicki, Chęciński, Opoczyński, y Pilzniński w sobie zawiera. Obiera 7 Posłów na Sejm. Uważać zaś trzeba,

(1) Sandomirz, Stołeczne miasto Województwa, na pagorku nad Wisłą. Położenie jego jest bardzo przyjemne, dla czego Kazimierz Wielki y inni Królowie, radzi się tu bawili. Umocnione jest przez Kunst y od Natury. Ma swego Woiewodę Starostę y Kasztelana większego; iako też Collegium bogate Kanoników, Collegium XX. Jezuitów, y inne. Zamek leżący na wielkiej skale 1656 od Szwedów minami był wyładzony. Sądy Ziemskie się tu odprawują. Miedzy wszystkimi Starostwami, Sandomirskie jest iedyne, które z osobliwszej prerogatywy, ani w zastaw, ani też w arendę na wieczne czasy, nie może być puszczone. 1259 Tatarowie y Moskale obrzydliwe tu krwie rozlanie sprawili.

wili. 1702 roku 2 Sierpnia Szlachta uczyniła sprzymierzenie się dla Króla Augusta II. Wiary, y Wolności, które też przysięgą stwierdziła.

(2) Pilzno, miasto z Starostwem y Sądami Ziemskimi. W Powiecie do niego należącym są małe miasteczka: Sendizow, Zarnowiec, Sokołow, Przecław, Zaklin y Leżajsko wstawione Obrazem NN. Panny. Jako też Zamki, Rzemient, Wiewiork, y Baranow.

(3) Małe miasta Olesnicz, Stobnica, Paczanow, Połaniec z Kasztelanią mnieyszą Staszow y Osieczno.

(4) Nowe-Miasto, albo Korczyn, miasto z Zamkiem nad Wisłą. Ma swego Starostę, y wstawione jest Generałami Wojewodztw Mało-Polskich. Jest tu też Gimnazjum.

(5) Wislica, Miasto nad Nidą między błotami wystawione. Ma Sądy Ziemskie y Kasztelana mnieyszego. 1136 od Moskalow przez zdradę było wzięte y złupione. W Dziejach Polskich często o tym miejscu wzmianka się dzieie.

(6) Zborow y Chrobesz, Zamki.

(7) Pinczow, bogate Margrabstwo Wielopolskich. Posseflor onego zawsze Myszkowskiem się nazywa. Stołeczne miasto jest Pinczow, mające Gimnazjum. Nie-

daleko ztąd, lub pod Kliszowem, Krol Karol XII. otrzymał zwycięstwo nad Krolew Augustem

(8) Żydów, Stare Miaszeczeko, w ktorym wiele Żydow mieszka.

(9) Rakow, Miaszto przedtym ludne, w ktorym Socynianie, albo, iak ich Polacy nazywaią, Arianie, Gymnasium y Drukarnię mieli, ale 1643 wypędzeni byli. Katechizm Rakowski ztąd ma Imie swoie.

(10) Chęciny, Miaszeczeko, gdzie Ołow, Srebro, y Marmur w gorach się znayduią. Zamek położony iest na wysokiey skale. Iest tu Starosta y Ziemstwo. Spizowe Gory należą do Krola.

(11) Małogoszcz, Miaszeczeko, z Kasztelanią mnieyszą.

(12) Sulow, Miaszeczeko, z Opactwem Cyterfow, do ktorego niektore pograniczne miasta należą.

(13) Secymin, dobre miaszto z Zamkiem na skale. Znayduie się tu Kamień lazurowy, y Srebro.

(14) Kielce, Miaszeczeko z Kollegiatą y Pałacem Biskupim. Tuteytze Gory miedziane należą do Biskupa Krakowskiego.

(15) Radoszyc, Opoczno, z Starostwem, Inowłod, Drewic y Sarnowo z Starostwem, małe miasta.

(16)

(16) Słężycą, Miasto nad Wisłą sławne dla Seymu 1575 tam odprawionego, y dla zjazdu Szlachty w roku 1606. Ma swego Starostę.

(17) Radom, Miasto opasane Murem, z Kasztelanią mnieyszą, Starostwem, Sądami Ziemskimi y Seymikami. Tu się corocznie przez Niedziel 6 Komisja Skarbowa agituje. Ma także Collegium XX. Piarow.

(18) Jedlinsk, w którym jest Gymnasium Akademiczne, Tarnow y Szydłowiec małe miasta.

(19) Wąchocko, z bogatym Opactwem Cysterskim. Ma piękne Kamienie y Kuznie żelazne

(20) Kunow, Miasteczko Biskupow Krakowskich, sławione pięknymi Marmurami.

(21) Iłża, Miasto Biskupa Krakowskiego, gdzie wiele przednich Garkow robią.

(22) Łysa Góra, na ktorey żadnych drzew niemasz, najwyższa jest w całej Polsce. Na gorze jest Opactwo Benedyktynow S. Krzyż, gdzie wiele jest opustow.

(23) Borzęcin, Miasto Biskupow Krakowskich, wałem y murem otoczone, z Zamkiem. Leży pod samą Łysą Górą.

(24) Łagow, Miaszeczek Biskupa Kuia-wskiego, gdzie wiele garkow robią.

(25) Słupcz, Miaszeczek należące do Opatwa S. Krzyża.

(26) Opatow, dobre Miasło w żyznym y przyjemnym położeniu, z wspaniałym Kościołem. Tu Seymiki odprawiają się.

(27) Jwanisk Miaszeczek.

(28) Zawichost, Miasło z Zamkiem nad Wisłą z Kafztelanią Mniefszą y Klasztorem Panienskim. 1205 Moskale tu byli zbici.

(29) Czechow, z Kafztelanią mniefszą.

(30) Miasła Łysa gora, Sieciechow z Opatwem Benedyktynow, Piotrawin, Skrzywno, Studzianna, Dzikow, Baranow, Dąbrowa, Choretnek, Połowiec.

(31) Opatwa Cyfsterskie, Koprzywnica, y Wąchocko.

4. Wojewodztwo Lubelskie, mające trzy Powiaty, Powiat Lubelski Powiat albo Ziemię Lukawską, y Powiat Urzędowski. Wyfyla 3. Poftow na Seym. W Duchownych Sprawach należy do Biskupa Krakowskiego. Uwagi naygodnieysze mieysca, są:

(1) Urzendow, Miaszeczek nad Jezio-rem, wstawione Sądami Ziemskimi.

(2) Miasła, Kock, Krasnik, Lewartow, Piafski, Łenczna, Parczow, Puławy.

(3)

(3) Kazimierz, dobrze zabudowane miasto między skałami nad Wisłą, znaczny handel prowadzące. Należy do tych Miast, z których złożony jest, tak nazwany Sąd Sześciu Miast. Karol Gustaw Krol Szwedzki, 1656 przeprawiwszy się tu przez Wisłę, zbil Czarneckiego, Kasztelana Kyowskiego.

(4) Lublin, Murem y fossą otoczone, handlowne Miasto, wielkości pomierney, z Zamkiem na skale wysokiey, w miłym barzo y urodzaynym położeniu, nad Rzeką Bystrzną. Ma swego Woiewodę, Starostę y Kasztelana; tudzież różne Kościoły y Klasztory, między którymi jest Collegium XX Jezuitow. Na Przedmieściach mieszka wielu Żydow, którzy tu wspaniałą mają Bożnicę. Na 3 Jarmarki, które corocznie się odprawiają, a każdy z nich trwa przez cały miesiąc, przyjeżdża wielu Kupcow Niemieckich, Greckich, Ormianskich, Arabskich, Moskiewskich, Tureckich, y innych. Tu się agituie Trybunał Mało-Polski; a oprócz tego Sądy Ziemskie y Seymiki się odprawiają. Miasto te 1240 od Tatarow podpalone było; potym zaś przez nieiaki czas w ręku Moskiewskich zostawało. 1447 y 1606, wielką przez pożar poniosło szkodę, a 1656 znówu od Szwedow spalone było. 1703 dobyli go

Swedzi; y w tymże samym Roku, odprawował się tu Sejm Extraordynaryiny.

(5) Łukow, Miałeczeko mające swego Starostę y Sądy Ziemskie; Oraz Collegium XX Piarow.

(6) Rachow, Miałeczeko.

2. WOJEWODZTWO PODLASKIE, albo Wojewodztwo Bielskie, które, za Bolesława V. przez Polaków, w Poganstwie zostaiącym Jacwingom odebrane, a 1596 z Polską złączone było. Litwini, dla niego częste mieli z Polską sprzeczki. W Sprawach Duchownych, należy całe do Biskupa Łuckiego. Trzy Ziemie w sobie zamyka, to jest: Drohicką, Mielnicką y Bielską. Na Sejm posyła 6 Posłów. Uważać w nim potrzeba:

(1) Augustow, piękne Miasto nad Jeziorem, początek swoy y Imię biorące od Krola Zygmunta Augusta. Ma swego Starostę.

(2) Kniszyn, Miałeczeko, w którym 1572, dnia 7 Lipca, umarł Krol Zygmunt August. Jest tu Starosta.

(3) Białystok, Miasto, dzielące się na Stare y Nowe. 1753 prawie całe Miasto zgorzało. Na Nowym-Mieście, słiczny jest Zamek, z Ogrodem bardzo dobrze założo-

łożonym, należący Hrabi Branickiemu. Można go nazwać Polskim Versailles.

(4) Tykocin, dobre Miasto nad Narwą z wspaniałym Zamkiem, leżącym między błotami na obronnym miejscu. Sądy Ziemskie się tu odprawiają. Król August II. 1705 postanowił tu, na pamiątkę wierności y stateczności, Order Kawalerski Orła Białego.

(5) Suraz, Wysockie, y Bransk, małe miasteczka: Pierwsze y ostatnie, mają swego Starostę y zastrzycone są Seymikami y Sądami Ziemskimi.

(6) Bielsk, wielkie ale drewniane Miasto, gdzie Żydzi wielki prowadzą handel. Leży nad małą Rzeką Białą, która do Narwy wpada.

(7) Grodeck, Miasteczko nad Bugiem.

(8) Drohiczyn, Małe Miasto nad Bugiem, gdzie Seymiki, y Sądy Ziemskie odprawiają się. Ma także swego Starostę.

(9) Miedzyles, Małe miejsce, z Sądami Ziemskimi.

(10) Mielnik, Miasto nad Bugiem, z Starostwem, Seymikami y Sądami Ziemskimi.

(11) Małe Miasta, Boćki, Węgrow, Ciechanowiec, Narew, Sieniatycze, Wasilkow.

3. WOJEWODZTWO RUSKIE, przed-
tym swoje własne miało Xiążętą: ale, gdy
1340, ostatniego straciło, Kazimierz Krol
Polski, Ruś Czerwoną objął, mocą Prawa
Powinnowactwa, y Polską ią uczynił Pro-
wincyą. Krol Ludwik, Kraie Ruskie,
miedzy Węgrzynow podzielił: ktorzy 1396
znowu z nich wypędzeni byli, y chociaż
Władysław Jagieło 1412, w pewnym Przy-
mierzu, Krolowi Węgierskiemu Zygmun-
towi, przez Omyłkę pozwolił, Prawo
nieiakieś, na Ruś y Podole sobie formo-
wać; Jednakowoż Prowincya ta przy Pol-
szcze została. Ziemie ktore do niego
należą, są następujące:

1) Ziemia Lwowska, zamyka w sobie

(1) Lwow, wielkie, bogate, y dość do-
brze, choc drzewem tylko, umocnione
Miaſto, nad Rzeczką Peltew leżące, pa-
gorkami y Gorami, z ktorych ie widzieć
możno, otoczone. Ma swego Woiewo-
dę Kasztelana, Starostę Rzymskiego Kato-
lickiego Arcy-Biskupa, Greckiego Biskupa,
y Ormianskiego Arcy-Biskupa, ktorzy
obydwa z Kościołem Rzymskim są złącze-
ni, Greckie Studium Theologiæ Specula-
tivæ, y Collegium Pontificium Clerico-
rum Regularium Theatinorum, s. Sedis
Apostolicæ in Regno Poloniae Missionario-
rum,

rum, Dwa Zamki, ieden w Mieście, a drugi za Miastem, który leży na Gorze wyfokiey, y miasto Cytadeli zażyć może Kłasztoru obronnego Karmelitow bosych. Oprocz wspaniałey Fary, iest tu ieszcze innych wiele Kościołow, miedzy ktorymi, iest takż ieden Ruski, y ieden Ormiański; są przytym Bogate Kłasztory, osobliwie Kłasztor XX. Dominikanow, rownego sobie w Polfcze niemający, z obrazem P. Maryi; Collegium XX Jezuitow, Gymnasium Akademiczne, Collegium Nobilium, Zbroiownia, publiczny magazin Zboża, z Bożnice Zydzowskie, y. t. d. Seymiki y Sądy Ziemskie tu odprawuią. Miasto prowadzi znaczny handel. Obywatele są z różnych Narodow zmieszani. Protestantow wcale nie cierpią. Tuteysze Katolickie Arcy-Biskupstwo fundowane iest 1361 albo 62, do Haliczu przeniesione 1375, ale znowu iuż tu było 1416. Miasto te 1656 od Moskalow y Kozakow, przez 2 miesiące bez skutku oblężone było, a 1672 od Turkow oblężenie wytrzymać musiało, z ktorego się naostatek 80000 Talerow wykupilo; 1704 Karol XII. Krol Szwedzki, przez szturm go dobył, chociaż ieszcze nigdy przedtym dobyte nie było.

(2) Zydzaczow, Miasto z Starostwem y Sądami Ziemskimi.

(3) Gliniany, Miasto, pod którym, Szlachta Rуска po śmierci Zygmunta Augusta, a 1648 Woyska Polskie zgromadzili się.

(4) Zborow, Miasto, pod którym 1649 między Polakami z iedney, a między sprzymierzonymi Kozakami y Tatarami z drugiey strony, wielka była potyczka, którą ostatni przegrali, y 10000 Ludzi utracili, drugiego zaś dnia Ugoda stanała.

(5) Zolkiew, Miasteczko z Zamkiem.

(6) Złoczow, gdzie jest Collegium XX. Piarow, Dahnów, Grodek, Komorna y Jaworow, w którym są Cieplice.

2) Ziemia Przemyślska, w ktorey

(1) Przemyśl, dobre Miasto, z Zamkiem na Skale. Leży na mieyscu urodzaynym nad Sanem, y ma swego Kasztelana mnieyszego, Starostę Katolickiego y Greckiego Biskupa, z których tam ten należy pod Arcybiskupa Lwowskiego, ten zaś złączony jest z Kościołem Rzym-skim. Jest tu też Collegium XX Jezuitow; Sądy Ziemskie y Seymiki się odprawiają.

(2) Jarosław, handlowne Miasto nad Sanem, w którym jest Collegium XX Jezuitow, y kilkaset Familii Żydowskich.

(3)

(3) Rzeszow, Miasto z Zamkiem, ktore dobry prowadzi handel, osobliwie w płotnach, y ma Collegium XX Piarow. W tey okolicy wiele iest Niemcow, ktorych Przodkowie, od Krola Kazimierza Wielkiego, tu są sprowadzeni.

(4) Przeworsk, z Sądami Ziemskimi, Łancut, Felsztyn, Krasieczyn, Dombromil, Drohobycz, Leżajsko, Wisnia, Dubiecz, Samborz, y. t. d są małe Miasteczka. Samborz, należy do Dobr Stołowych Krolewskich, oraz z Solą ktora tu na różnych miejscach, z wod słonych warzona bywa.

3) Ziemia Sanocka, z więkŝzey części gorzyŝta, zawiera w sobie:

(1) Sanock, Miasto z Zamkiem nad Sanem, mające swego Kasztelana mnieyszego, Starostę, Sądy Ziemskie y Seymiki.

(2) Krosno, lepsze Miasto iak pierwsze, dobry prowadzące handel, poniewaŝ Kupcy Węgierŝcy, swoje Wina y inne towary tu składają. XX Jezuici mają Collegium.

(3) Brzozow, Dynow, Lesko, Jasliŝka, są małe Miasta.

4) Ziemia Halicka, ktorey część Południowo - Wschodnia, leżąca miedzy Dniestrem y Mołdawą nazywa się Pokucia. Dniestr początek swoy tu bierze. Ma w sobie

sobie Powiaty, Halicki, Trębowelski, y Kołomyjski, a 6 Posłów na Sejm posyła. Uważać trzeba:

(1) Halicz, Miasto nad Dniestrem z Zamkiem; Przedtym było wielkie, sławne, y Stołeczne Krolestwa Halickiego, ale teraz barzo podupadło. Arcy-Biskupstwo Lwowskie 1375 tu było przeniesione, ale niedługo trwało, ponieważ 1416 znowu iuż było we Lwowie. Miasto te, wstawione Seymikami, y Sądami Ziemskimi; Ma Kasztelana mnieyszego y Starostę. Sol tu takoz warzą.

(2) Jurow, Zydaczow, nad Rzeką Stryi, Rohatin, Kaczowce, Martinow, Uście, Monaster, Zawalow, Kakolnik, y Buczow albo Boczowce, są małe miasta.

(3) Brzezan, dość ludne Miasto, z obronnym Zamkiem. Polacy 1698 mieli tu swój oboz.

(4) Sniatyn, Miasto nad Prutem, y Stołeczne Pokucia, gdzie znaczny jest handel.

(5) Stanisławow, mające Collegium XX Jezuitow, Trębowla z Starostwem, Zabłotow, Kołomyia, Dobrylow, Morcza, Tyczemenicze, Plomacze, Jezupol, Kaluża, Woinłow, Zarnowno, małe Miasta.

5) Ziemia Chełmska, złożona jest z Powiatow, Chełmskiego y Krasnostawskiego,

go, a z Posłow na Seym wysła. Ma w sobie:

(1) Chel'm, Miasto z Biskupstwem: Ale Biskup tu nie rezyduje, lecz w Krasnostawie, y należy do Arcy-Biskupa Lwowkiego. Jest tu też Grecki, z Kościołem Rzymskim złączony, Biskup, który jest pod Metropolitą Kyowskim: Miasto wstawione jest Seymikami y Sądami Ziemskimi; Ma swego Kasztelana, Starostę, y Collegium XX Piarow.

(2) Krasnostaw, Miasto rezydencyonalne Biskupa Chelmskiego, z Starostwem. Leży nad Wieprzem, y ma Sady Ziemskie: Maxymilian Arcy-Xiąże Austriacki siedział tu 1588 w więzieniu, będąc od Zamoyckiego, pod Byczyną na Granicy Szląskiej zbitym, y do Poddania się przymuszonym.

(3) Łaszczow, Miasteczko.

6. Wojewodztwo Bełskie, ma w sobie Powiaty, Bełski, Lubaczowski, Buski, Horodelski, y Grabowiecki. W nim jest:

1) Bełz, obszerne Miasto, mające swego Wojewodę, Kasztelana Większego, Starostę Sady Ziemskie y Seymiki.

2) Busk y Grabowiec, Miasta z Starostwami, y Sądami Ziemskimi.

3)

3) Lubaczow, ma swego Kasztelana y Starostę.

4) Horodla, Miasieczko z Starostwem nad Bugiem, gdzie Sądy Ziemskie odprawiają się. Na Seymiku tuteyszym 1413, między Polakami y Litwinami, w Urzędach y Prawach, Rowność postanowiona była, wiele Familii Litewskich, między Polskie przyjęto, Herby złączono, y inne Rozporządzenia dla tego uczyniono.

5) Rubieszow, Miasieczko.

6) Zamość, miasto z Fortecą ktore od sławnego Wielkiego Kanclerza Jana Zamoyckiego fundowane, wspaniałą Farą, y innymi Kościołami, Akademią teraz wcale prawie zniszczoną (ktorey ustawiczni Kanclerze są Biskupi Chełmscy), Domem Zastawnym (mons pietatis) y znacznymi Przywilejami opatrzone y udarowane. Fortyfikacye Miasta barzo teraz są podle. Pan Jego nazywa się Xiążęciem Zamoyckim, y iako Maiorat trzyma. Karol Gustaw Krol Szwedzki 1656 chciał go dobyć, ale bez skutku: W roku zas 1715, dnia 29 Grudnia, niespodziewanie od Sasow dobyte było.

7) Szczehrzyszyn, Turobin, Tamogrod, Tomaszow, Tyfzowice, Miasieczka, ktore wszystkie prawie należą do Dystryktu Zamojskiego.

8) Sokal, wstawione Obrazem P. Maryi, Olesko, Brody, Podkamienie, Toporow, są małe Miasteczka.

9) Rawa, Miasto, gdzie Krol August II. 1698 Czara Piotra I. przez 3 dni miał u siebie; a 1716 była tu Rozmowa, między Posłami od Skonfederowanych Stanow, y od Sasow.

7. Podole, Kraina jest bardzo urodzayna, ale ktora od dawnych czasow, podległa była częstym Najezdom łupieżnych Narodow, ktorzy ją bardzo pustoszyli. Wiele ma Stad Koni y Wołow. Obywatele są woienni. Przedtym miało swoje własne Xiążęta. Polacy y Litwini, mocno się między sobą w piernastym wieku o ten Kray wadzili: Naostatek 1569 na Seymie Lubelskim, do Polskiej był przyłączony. Dwa w sobie zamyka Wojewodztwa:

1) Wojewodztwo Podolskie, ktore ma Powiaty, Kamieniecki, Latyczewski, y Czerwonogrodzki; a Sześć Posłow na Seym wysyła: Uważać w nim trzeba:

(1) Kamieniec Podolski, Miasto Stoleczne, z Zamkiem przez Naturę barziej, iak przez Kunstzt umocnionym, ktory leży na Skale, y niegdyś był miany za mocną Fortecę, teraz zaś mocno jest nadwątlony, iednakowoż naylepsza Forteca w Poliszczu.

Kolo

Koło niego płynie Rzeka Smotrycz, która do Dniestru wpada. W Mieście jest Rzymski Katolicki, y Ormiański Biskupi, Wojewoda, Kasztelan Większy, Starosta, y Collegium XX Jezuitow. Seymiki y Sądy Ziemskie takż się tu odprawiają. Biskupstwo Katolickie fundowane jest 1375. Kozacy 1651 daremnie Fortecę w oblężeniu trzymali, ale 1672 Turcy gwałtem do Podania się przymusili, y aż w Pokoju Karłowickim 1699 znowu uścąpili. Niedaleko ztąd jest Forteca, Okopy S. Troycy nazwana, w ktorej jest Garnizon.

(2) Paniowce, Forteca niedaleko Kamieńca, którą Turcy 1621 dobyć usiłowali, ale bez skutku.

(3) Latyczow, Miasto z Starostwem y Sądami Ziemskimi.

(4) Czerwonograd, Miasto z Starostwem.

(5) Małe Miasta, Grodek, Smotrycz, Donaiosce, Tornawa, Kitaygrad, Sludzienicza, Saraska, Werbki, Zinkow, Proczenskow, Krasnopol, Wonkoszcze, Kalus (gdzie 1672 Tatarowie byli zbici) Kuryłowcze, Jułtokow, Marianow, Bar-kow, Berlinec, Jaroslaw, Mochylow, Czerniowcze, Fleżce, Szulaki, Lucznicze, Szarygrad, Mezerow, Bar (w którym jest Colle-

Collegium XX. Jezuitow) Chmielnik, Konstantynow, Deraznie, Mikutince, Miedzyboce, Plokirow, Czarne, Ostro, Satanow, Ustiatin, Szala, Zwaniec, Choroſtow, Probozin, Borczowk, Krybecz, Grudeck, Zbaraz, (gdzie Polacy 1649 oboz ſwoy mieli, w ktorym od Kozakow y Tatarow ciężkie obleżenie wyſtać muſieli) Tramblow, Tarnopol, Nikulincze, Setrucze, Janow, Czartkow, Jaſłowice, Potok, Dobrawody, Wiſniowiecz.

2) Wojewodztwo Braclawskie, zawiera w ſobie Powiaty, Braclawski, Winnicki y Zwinogradzki, w ktorych ſię znayduie:

(1) Braclaw, dwoiſte Miasto nad Bugiem, ma ſwego Wojewode y Kaſztelana. Nazywa ſię też Miastem S. Piotra, poniewaz ma w Herbie ſwoim obraz iego. 1654 Kozakom bylo odebrane.

(2) Winnica, Miasto nad Bugiem, mające ſwego Starostę, Seymiki, Sądy Ziemskie, y Collegium Jezuickie. 1650 Kozacy tu byli zbici.

(3) Zwinograd, Miasto Stołeczne Powiatu.

(4) Torgowica, Miasteczko nad Sinuchą, ktora do Bugu wpada. Imie ſwoie bierze od handlu, ktory ſię tam, iako w

Mieście Pogranicznym, prowadzi, a przed tym z Kozakami Zaporoskimi, teraz zaś z Nowymi Serbami, którzy w tey okolicy, pod Moskiewską władzą mieszkają, utrzymywany bywa.

(5) Miasta Felsztyn, Samałowka, Chmielnik, Bracław, Krasna, Copigowka, Murachwa, Tulczyn, Ladicin, Kormagrod, Tomaspol, Langrod, Gruska, Bussa, Jaruga, Jampol, Kowczeniecz, Kamienca, Raskow, Czaczanie, Nowe-Konieczpole, Nowogrod, Obodowka, Balanowka, Berca, Alexandrow, Troczeniecz, Uman, Iwangrod, Sohołowka, Woronowka, Zileke, Sobrik, Monasterycz, Grudeck, Kalnik, Babin, Elius, Piaczesne', Lipowe, Zibotow, Spicinea, Poherwicze, Zbaraz, Pryluka y Kokanow.

8. Wojewodztwo Kyowskie, ktore jest częścią UKRAINY, o ktorej, y o Obywatelach iey, Kozakach, trzeba pod Moskwą obszerniey szukać. 1569 Kyow z Polską był złączony; 1667 Polska ustąpiła w Ugodzie Andruchowickiej, tę część, ktora z tamtey Strony Dniepra leży, z Kozakami oraz, którzy go w swoiey mieli władzy, na wieczne Czasy Moskalom; Co 1693 potwierdzono, a Miasto Kyow zupełnie oddane było. Do Pol-

Polskiego Kyowa należą Powiaty, Zytomirski y Owrucki. Obiera 6 Posłow na Seym. Uwagi godne są:

(1) Zytomierz, Miasto z Starostwem; Sądy Ziemskie się tu odprawiają równie iako y Seymiki, pod czas Pokoju.

(2) Owruć, Miasto z Starostwem; Ma Sądy Ziemskie, y Gręckie, z Kościołem Rzymskim złączone, Opaństwo Zakonu S. Bazylego.

(3) Krylow, Miasto nad Rzeką Tazmin, która niedaleko ztąd wpada do Dniepra.

(4) Czerin, Wołonowka, y Smila, małe Miasta.

(5) Borowicz, Miasto nad Dnieprem, gdzie 1638 Kozacy od Polaków otoczeni, y do wydania Generała swego Paoluka, tudzież 4 naystarszych Komendantów, przymuszani byli.

(6) Korzun, Miasto nad Rosłą które około roku 1581 od Krola Stefana wybudowane było.

(7) Bogusław, Moszna, Olszanka, Stawiocha, Strzybowka, Rokitna, Wołodarka, Tabarowka, Pawołocz, Białacerkiew (gdzie Tatarzy 1626 wielką poniesli klęskę) Harmonowka, Chwaśtow, Czernobyl, są małe Miasta.

(8) Kaniow, Miasto z Opactwem Greckim Zakonu S. Bazylego, ktore z Kościołem Rzymskim iest złączone.

9. Wojewodztwo Wołyńskie, niewymownie urodzayna Prowincya. Obywatele Zboża wśzystkiego wypotrzebować niemoga. W lesiech znayduie się Rozmarin Czeski, Szparagi, y inne zioła, ktorych prawie rozeznąć niemożna od Ogrodowych. Wołyń 1569 na Seymie Lubelskim z Polską był złączony. Tatarowie 1618 wniewolą poprowadzili z Kraiu tego 30000 Ludzi, y z inną zdobyczą. Wojewodztwo te ma Powiaty, Łucki, Włodzimirski, y Krzemieniecki, a 6 Posłow na Seym posyła.

1) Krzemieniecki, w ktorym

(1) Krzemieniec, Miasto nad Irwą z Zamkiem leżącym na skale wysokiey. Ma swego Starostę y Sądy Ziemskie.

(2) Wisniowiecz Miasto z Zamkiem, mające tytuł Xięstwa.

(3) Bazylia, Krasilow, y Konstantinow, Miasta nad Słuczą.

(4) Olanow, Małe Miasto.

(5) Berdyczow y Kodnia, są stare Miasta. W pierwszym, u Karmelitow iest obraz cudowny P. Maryi, ktoremu 1753 od Papieża przyślana Korona złota, z największymi Ceremoniami włożona była.

(6)

(6) Korczek, Kzwiahel, Ostrożek, Baronowka, y Miropel są małe Miasta nad Słuczą.

(7) Zaslaw, Miasto nad Rzeką Horin, które z Dystryktem swoim, ma Imię Xięstwa.

(8) Ostrog, Miasto Stołeczne Xięstwa tegoż Imienia, nad Horinem. Jezuici mają Collegium. Jest tu też Collegium Nobilium. Majorat albo Ordynacya Ostrogska, cały niemal zamyka Wołyń, y barzo jest żyzna. Przedtym była Xięstwem. Ostatni Xiążę, Janusz Ostrogski, uczynił 1609 Fidei-commisum, ku pożytkowi Rzeczy pospolitey, y darował Iey wiecznymi czasą, wszystkie swoje Miasta y Wsie, tak jednak, żeby nigdy niebyli oddalone, albo rozdzielone. Z więkzey części Dochodow tych Dobr, od 150 lat, utrzymywani bywają w służbie Rzeczy pospolitey, 5 albo 600 Zolnierzy; y te rozporządzenie potwierdzone jest przez 7 Konstytucyi Seymowych. Rzeczpospolita różnym Panom Dobra te dawała; ostatnim zaś onych Dzierżawcą był Xiążę Sanguszko, Marszałek Nadworny Litewski: Korona jednak, nad tymi Ordynacyinymi Dobrami, warowała sobie Jurysdykcyą Militarną y Cywilną. Xiążę Sanguszko, chciał na początku roku 1754 Dobra Or-

dynacyine rozdzielić, zkąd wielkie wszczęło się zamieszanie; Krol rozkazał, Sprawę tę aż do Seymu odłożyć; który dla niezgody w Interesie Ordynacyi, był zerwany. Potym na Remonstracyą 36 Senatorow postanowił Krol, ażeby Dobra Ordynacyine, w Administracyą oddane były, ku ktoremu celowi Komisyą y Administracyą wyznaczył. Z 10 Komisarzow każdy corocznie 12000, z 5. zas Administratorow, każdy na rok 8000 Złotych, mieć miał z Dochodow Dobr Ordynacyinych; Xiążęciu Sanguszkowi mieli bydz wyliczone 100000 Złotych, to zaś, coby ieszcze z Dochodow zostało, do Warszawy miało bydz oddane do schowania. W tym rozporządzeniu Ordynacya została aż do Roku 1758, kiedy Krol, Xiążęcia Ianusza Sanguszka, pod wyż wspomnionymi kondycyami, do Possessyi tych Dobr przywrocil.

(9) Miedezynzek, małe obronne Miaoście nad Horynem, gdzie, Jan ostatni Xiążę Ostrogski, wspaniały Kościół y Klasztor Franciszkański fundował.

(10) Dubno, mocne Miaoście nad Irwą, Ma Greckie Opaćstwo Zakonu S. Bazylego.

2) Łucki, w którym

(1) Łuck, Luceoria, Miaoście Stołeczne Wołynia, nad Styrem, z Zamkiem, na którym

ktorym Biskup Wołyński rezyduje, a Jezuici mają Collegium. W Mieście Samym jest Grecki, z Kościołem Rzymskim złączony Biskup, który ma Prym, przed Połockim y Smoleńskim Arcy-Biskupami, y w publicznych Podpisach, zażywa Tytułu Exarchie totius Rusiæ. Seymiki tu y Sądy Ziemskie odprawują się. 1429 znaczne tu było Zgromadzenie, na którym Cesarz Zygmunt, z Krolowie, y inni Xiążęta znaydowali się. 1752 większa część Miasta zgorzała.

(2) Czartorysk, Miasto z Zamkiem.

(3) Powiat Włodzimirski, w którym Włodzimierz, Miasto nad Bugiem, gdzie Grecki, z Kościołem Rzymskim złączony, Biskup ma swoją Rezydencyą, którego Diecezya daleko się rozciąga, y który chce mieć Rang, przed Greckimi Potockim y Smoleńskim Arcy-Biskupami, y w Pismach publicznych pisze się Protothronius Metropolis Kioviensis. Ma Sądy Ziemskie, y Biskupstwo Łuckie, naypierwey tu było fundowane.

(4) Olyka, piękne miasto z Zamkiem, Akademią y Seminarium. Stołecznym jest Xięstwa, które Xiążęcemu Domowi Radziwiłow, iako Maiorat, należy. 1752 wielką od Ognia poniosło Szkodę.

Obserw. W tey Ziemi są 4 Greckie, z Kościołem Rzymskim złączone Opactwa, Derman, Zydyczyn, Mielc y Dorohobusk.

10. Wojewodztwo Czerniechowskie, które z większey części 1636 Moskwa usta-piła; Zawiera zaś ieszcze w sobie Ziemię Czerniechowską y Nowogrodzką. Miasta jednak, od których oni są nazwane, należą do Moskwy. Seymiki odprawiają się w Włodzimierzu na Wołyniu. Wojewodztwo te ma swego Wojewodę, Kasztelana większego, y z Starostów. Na Seym 4. Posłów obiera.

III. Wielkie Xięstwo Litewskie.

§. I.

Litwa była niegdyś gorzyſtym y nieuprawionym Krajem. Ale, kiedy pod Zygmuntem I. y następującymi Krolami, do większego przyszła Pokoju, Lasy trocha były przecięte, a Rolę z większym staraniem poczęto uprawować. Dodaie ona wiele Popiołu y Poraszu, Zboża y Gryki albo Tatarki; Z miodu barzo smakowite robi Napoje, iako to: Miod, Lipiec, Ma-

Malinnik; Ma wyborne Łąki, piękne Stada Bydeł, y Owiec, których Wełna barzo iest przednia, znaczny Ryb Połow, dla wielu Jezior, znaydujących się w tym Kraiu; W lesiech są Niedzwiedzie, Wilki, dzikie Swinie, Bawoły, Sarny, y niewymownie wiele Jarząbkow. Z tym wszystkim, chociaż Kray iest dobry, Gospodarstwo iednak barzo iest nikczemne. Rola naylepsza, pusta y nieuprawiona leży, Siano się psuie na wybornych Łakach, a w Lesiech, przez nieostrożność Pożary się wszczynają. Wszystko, co do Żywności należy, barzo iest tanio, ale między Ludźmi mało iest Pieniędzy, z kąd od 100, płacą 10 Prowizyi.

§. 2. Religia w Litwie iest Rzymska Katolicka: Znayduie się iednak wiele Luteranow, Ewangelikow, Żydow y Turkow, Grecy zaś naywiększe między Dysidentami mają Prawa. Kray ten, chociaż ściśłym węzłem z Polską iest złączony, ma iednak osobliwe swoje Prawa, Urzędy, y Woysko.

§. 3. Dzieie naydawnieysze, zawikłane są niepewne y baieczne. Litwa miała swoje własne Xiążęta, ktorzy z Sąsiadami swoimi, Polakami y Moskalami, w częste wojny zawikłani byli. Ryngolt, który w 13 żył wieku, naypierwey przyjął Tytuł
L 5 Wiel-

Wielkiego Xiążęcia. Familia Xiążęca z Wolsztynkiem wygasła. Ku Koncowi Wieku 13, Witenes Zmuydziń, otrzymał Godność Wielkiego Xiążęcia; ktorego Prawnuk Jagieło, starał się o Krolewnę Jadwigę, pozostałą Corkę Ludwika, Krola Polskiego y Węgierskiego, a koronowaną Krolową Polską; obiecuiąc, że On, ze wszystkim swoim Ludem, przystąpi do Wiary Chrześcianskiey, Litwę z Polską złączy, y utracone Prowincye znowu do Państwa przywróci; Co się Polakom barzo podobało. Tak tedy, Wielki Xiąże, przez Posłow Publicznych był zaproszony, 1386 przyjechał do Krakowa, był ochrzczony, y Władysławem nazwany, a po odprawionym z Krolową weselu, koronowany. W następującym roku wrociwszy się do Litwy, zniósł stare zabobonne Obrządki, wiele 1000 Ludzi namowił do Przyjęcia Wiary Chrześcianskiey, ufundował Biskupstwo Wilenskie, Obrządki Kościelne postanowił, 1392 Alexandra albo Witolda, uczynił W. Xiążęciem Litewskim, nienaruszając iednak przez to złączenia się z Krolestwem, ponieważ Krol naywyższą Władzę zatrzymał. Na Seymiku Wilenskim, 1401 mianym, Unia Litwy przez List Konfirmacyiny stwierdzona była. W. Xiąże Litewki 1408 Zmuydź Krzyżakom odebrał.

Litwi-

Litwini, 1413 na Seymiku w Miasteczku Horodla odprawionym, Polakom rownymi są uczynieni, w Urzędach y Prawach; wiele ich Familii do Polskich przyięto, y Herby złączono. Postanowiono też było, ażeby Litwini od Krola Polskiego brali swojego Xiążęcia, Polacy zaś, gdyby Krol Ich bez Potomstwa umarł, zaiedno z Litwą Krola obierali. Zmuydź przyięła Wiarę Chrzescianską y Biskupstwo tam fundowane było, z innymi Urzędami Duchownymi. Roku 1499 odnowione było Przymierze, 1413 z Litwinami uczynione; Do ktorego to ieszcze było przydano, że ani Litwini, bez wiadomości Polakow Wielkiego Xiążęcia, ani Ci, bez Litwinow Krola swojego, obierać będą. Krzyżacy 1561 poddali y samych siebie, y swoją ieszcze pozostałą część Infant, pod Władzę Krola Polskiego, iako W. Xiążęcia Litewskiego, a Xiążę Kurlandzki został Lennikiem Polskim. Na Seymie Lubelskim 1569, który Polacy y Litwini odprawowali, Wielkie Xięstwo Litewskie, z Krolestwem tak było złączone, że iednym tylko spolnym Ciałem, y pod iednym mieli bydź Krolem; ktorego obadwa Narody w Polsce obierać mieli: Seym ieden zawsze się miał w Warszawie odprawować: Oba Narody spolną mieli mieć Radę, y Izbę

Izbę Poselską: Monetę rownego waloru, tudzież Przymierza, Woyska Posiłkowe, y t. d. Nad to, między Stanami Polskimi, naznaczone były mieysca Litewskim Senatorem, y Szlachetnym Posłom Ziemskim; Inflanty też do Krolestwa się dostały, które aż do tych czas Litwa sobie tylko przywłaszczała. W Konstytucyach 1673, 1677 y 1685 ułożono było, ażeby zawsze trzeci Seym w Grodnie się odprawował; Iednakowoż excypowany był Seym Konwokacyiny, Elekcyiny, y Koronacyiny. Prawa Litewskie z Polskimi porównane były roku 1697.

§. 4. Litwa teraznieysza dzieli się na 9 Wojewodztw, które według porządku, tak po sobie następuią: Wilenskie, Trockie, Połockie, Nowogrodzkie, Witepskie, Brzeskie, Mscisławskie, Minskie, y Inflandzkie. Z dwuchpierwszych Litwa własna iest złożona, z następujących zaś 6 Ruś Litewska, która znowu, częścią na Ruś Białą, do ktorey Wojewodztwa, Połockie, Witepskie, Mscisławskie y Minskie, należą; częścią na Ruś Czarną, do ktorey Wojewodztwo Nowogrodzkie, y Powiaty Rzeczycki y Mozyrski liczą się; Częścią zaś na Polesie dokąd Wojewodztwo Brzeskie należy, dzieli się. Do tych Wojewodztw, rachować ieszcze trzeba Xięstwa, Zmuydz.

Zmuydzkie, y Kurlandskie, ktore Len-
nością jest Polska. Każde Wojewodztwo
dzieli się na pewne Powiaty; We wfzyst-
kich zaś zostawiona jest część kraiu, ktora
samym niby jest Wojewodztwem, a zwy-
czajnie około naycelnieyszego Miasta leży.
Okrom tego, są ieszcze w Litwie osobne
Xięstwa, ktore od swoich własnych Xią-
żąt, rządzone bywają: Takie są, Słuck,
Nieswiż, &c.

Tak tedy opiszę:

1. Litwę samą. Do niey należy:

1) Wojewodztwo Wilenskie, ktore
na Seym 10 Posłow obiera. W nim jest:

(1) Wilno, Miasto Stołeczne Wielkie-
go Xięstwa Littewskiego; ma swego Wo-
jewodę y Kasztelana większego, leży nad
Rzeką Wilią tam gdzie Wilyka do niey
wpada. Barzo jest wielkie, a w gorzy-
stym stoi położeniu, na Pagorkach, y 2 ma
Przedmieścia, Antokol, y Rudayzkę. Na
starym zruynowanym Krolewskim Zamku,
jest Zbrojownia y Izba Trybunańska, a na
przeciwko 1386 wybudowany wspaniały
Kościół, ktory wielki Skarb konserwuie,
y piękną Marmurową Kaplicę S. Kazimierza
w sobie zamyka, ktorego Świętego Sre-
brna Trunna 30 Centnarow ma ważyć.
W mieście jest więcey iak 40 Kościołow,
miedzy

miedzy którymi, ieden Luteranſki, Ewan-
gelicki, Tatarski, Grecki, y Żydowska
Bożnica; wſzyſtkie inne ſą Katolickie.
Dawnieyſzego Puſtoſzenia, ktore Miasto
1610 y 1655 od Moskalow, a 1737 od Og-
nia, wytrzymać musiało, niewſpominając;
ſtraciło iednak 1748 przez ſtraſzny Pożar,
13 Kościołow, Bożnicę Żydowską, 25 Pa-
łacow, 469 Kamienic, Szpitalow, Dwor-
kow, Łazien, Klasztorow, Młynow, 146
Sklepow y Aptek, wiele barzo Szpichle-
rzow, y innych Składow Towarow, a
roku 1749, ieſzcze 6. Kościołow, Ratusz,
8. Pałacow, y 277 innych Kamienic. W
Kaplicy tylko S. Kazimierza, wiele milio-
now zginęło. 1760 znowu, wiele Kościo-
łow, Klasztorow y Domow w perzynę ſię
obrocilo. Biſkupſtwo tuteyſze fundowane
ieſt 1387; Ieſt tu teſz Kapituła, y wiele Du-
chownych y Zakonnikow. Akademia w
Jezuickim Collegium, fundowana ieſt 1570,
od Biſkupa Waleriana Suſkowskiego Pro-
taſewicza, a potwierdzona 1579 od Krola
Stefana. Biſkup tuteyſzy, uſtawicznym
iey ieſt Kanclerzem; a z nią złączone ieſt
Collegium Nobilium. Ieſt tu takōſz Col-
legium XX Piarow, y Greckie Studium
Theologiæ Speculativæ. Trybunał Gło-
wny, ktory ſię tu odprawuie, zaczyna ſię
drugiego Tygodnia po Wielkiet-Nocy,

a trwa przez 20 Niedziel, potym Sędzio-
wie udaia się do Nowogrodka albo do
Minska. Oprocz tego, odprawuią się tu
Seymiki y Sądy Ziemskie. Starostwo de-
penduie od Wojewody. Magistrat, podług
Przywileiu, od Krola Zygmunta Augusta
1568 nadanego, Szlachcie iest rowny; Dla
czego Dzieci Radnych Panow, Dobra
mieć mogą. Ponieważ tu wiele iest Zy-
dow, y Mahomedanow, tedy co tydzien
3 Sabbaty odprawuią się. Miasto znaczny
prowadzi handel, y Wiciny swoje, aż do
Krolewca posyła. Wybudowane iest 1305
od W. Xiążęcia Giedymina.

(2) Immediate od Miasta dependuiący
Dystrykt, w ktorym

- a) Dubinki, Miasto Xiążąt Radziwiłow.
- b) Rudniki, Miaszeczek, z pięknym
Zamkiem.
- c) Małe mieysca, Giedroyce, Kierno
y Bystrzyca.

(3) Powiat Lidzki, gdzie

- a) Lida, Miasto z Zamkiem, y Staro-
stwem. Seymiki się tu, y Sądy
Ziemskie odprawuią.
- b) Bielica, Małe Miasto nad Niemnem.
- c) Szczucin, ma Collegium XX Piarow.
Jelna, Białogrod, Zermiony, Błotno
y Gieranony są małe mieysca.

(4)

(4) Powiat Oszmianski, w którym

- a. Oszmiana, naycelnieysze Miasto, z Starostwem, gdzie Seymiki y Sądy Ziemskie odprawuią się.
- b. Olsiany, Surwiliszki, Dory, Dołynow, Serwecz, Zodziszki, Smorgonie, Miedział, y Hłybokie albo Głębokie.

(5) Powiat Braclawski, gdzie

- a. Braclaw, Stołeczne Miasto, iest obfzerne, a leży nad Jeziozem. Ma swego Starostę y Greckie, z Kościołem Rzymskim złączone Opactwo, Zakonu S. Bazylego. Seymiki takoz się tu odprawuią.
- b. Jezioroszcze, Dryswiaty, Polikany, Daugieliszki, y Kołtyniany.

(6) Powiat Wilhomirski, w którym

Wilhomierz, Miasto nad Swientą. Ma swego Starostę Collegium XX Piarrow; y zaščzycone Seymikami, y Sądami Ziemskimi.

2) Wojewodztwo Trockie, ktore 8 Posłow na Seym obiera. Do niego należy:

(1) Troki, wielkie drewniane Miasto miedzy Jeziorami, z 2 Zamkami. Ma swego Wojewodę, y Kasztelana. W tu-teyszey Farze, iest sławny Obraz P. Maryi; oprócz tego są ieszcze 2 Kościoły. Seymiki

miki y Sądy Ziemskie odprawują się, a Starostwo dependuie od *Wojewody*. Miasto wybudowane iest 1321, od W. Xiążęcia Gedymina. 1390 pogorzało, a 1655 od Moskalow zburzone było. Niegdyś Xiążęta Litewscy tu rezydowali, ale potym do Wilna przeniesli się. Nazywa się też Nowe-Troki, dla roznicy od Starych-Trokow, które są Wieś, pol mile ztąd leżąca, y Opactwem Benedyktyńskim przyozdobiona.

(2) Od Miasta dependujący Dystrykt, w którym

a. Poporcie, Olita Klucz Krolewski, Przerosl, y Wiszyten.

b. Kalwaria, małe miasto, w Lesie, nad Szefzupą, o 5 mil od Pruskiej Granicy, gdzie 120 Chrześciańskich, a 300 Żydowskich mieszka Familii, ktorzy ostatni wielki prowadzą handel. Należy Domowi Sapiehow, ktorzy też mają Kirznę, ztąd o 3. mile.

(3) Powiat Upitki, gdzie

a. Birze, Małe Miasto Xiążąt Radziwiłow, z 3 Kościołami, Katolickim, Luterskim y Ewangelickim. Krol Gustaw Adolf, dobył go 1625. Pod Miastem tym, Ziemia się często załamywała, zkąd wiele znalazło się Jam, ktore 30, 40, aż do 60, Krokow, w okrag mają.

M

b. Sa-